

מה ראה יחזקאל הנביא - ומה ראה ישעיה הנביא ?

מה ראה יחזקאל הנביא – ומה ראה ישעיה הנביא?

**מדוע גילה יחזקאל הנביא מסתורי עליון ב"מעשה
המרכבה"??**

וכיצד היה יחזקאל הנביא מהלך ל"גלות בבל"??

(דברים כהווייתם מתוך משנת מרנן רבותינו הקדושים זצ"ל זי"ע)

כך שנינו בדברי רבותינו ז"ל בגמרא¹ :

"אמר רבא:

"כל שראה יחזקאל (=ב"מעשה המרכבה"²) ראה ישעיה!

(=רש"י: "כששרתה עליו רוח הקודש, כמה שנאמר "וַאֲרָאָה אֶת-אֱדֹנָי

יֹשֵׁב עַל-כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא"³)

"למה יחזקאל דומה? לבן-כפר, שראה את המלך.

"ולמה ישעיה דומה? לבן-כרך שראה את המלך!"

(=רש"י: "כל מה שראה יחזקאל, ראה ישעיה.. אלא שלא חש לפרש

את הכול [פרטי הפרטים ב"מעשה מרכבה"], שהיה בן-מלכים, וגדל

בפלטין. ובן-כרך הרואה את המלך, אינו נבהל ואינו תמה (כבן-

כפר), ואינו חש לספר")

(=ע"כ)

רבנו הרמב"ם ז"ל, בספר "המורה"⁴, נוקט במהלך משלו, בביאור דברי הגמרא אלו,

וכה הם דבריו ז"ל:

"דע, שזה העניין הנכבד והגדול אשר התחיל יחזקאל ע"ה ללמדנו אותו

מסיפור המרכבה, בהערת הנבואה אשר עוררהו ללמדנו אותו, הוא העניין

¹ חגיגה יג, ב.

² יחזקאל א.

³ ישעיה ו, א.

⁴ מורה הנבוכים, חלק השלישי, פרק ששי.

בעצמו שלמדנו ישעיה ע"ה בכלל, ולא הצטרך אל הפרט. והוא אמרו⁵
"וְאַרְאֶה אֶת-אֲדֹנָי יֹשֵׁב עַל-כִּסֵּא רָם וְנֹשָׂא, וְשׁוּלְיוֹ מַלְאִים אֶת-הַהִיכָל,
שָׂרִפִּים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ" וגו'.

"כבר בארו לנו החכמים ז"ל כל זה, והעירו אותנו על זה העניין ואמרו,
שההשגה אשר השיגה יחזקאל, היא ההשגה בעצמה אשר השיגה ישעיה.

"והמשילו בזה משל בשני אנשים שראו את המלך, בעת רכבו: האחד מהם
מבני כרך, והשני מבני כפר.

"(פירוש) כי בן הכרך לדעתו שאנשי העיר יודעים תכונת רכיבת המלך,
אינו מספר תכונת רכיבתו, אבל אומר 'ראיתי את המלך' לבד. והאחר, מפני
היותו רוצה לספר לאנשי הכפר אשר אינם יודעים מתכונתו, פירט להם
תכונת רכיבתו איך היא, ותואר רגליו, וחילולתיו, ומשרתיו עושי דברו
ומצוותיו.

"והוא אמרם בחגיגה⁶ "כל שראה יחזקאל - ראה ישעיה, ישעיה דומה לבן-
כרך שראה את המלך, יחזקאל דומה לבן-כפר שראה את המלך..". והוא,
שישעיה, לא היו אנשי דורו צריכים לבאר להם הפרט ההוא, אבל הספיק
להם אמרו "וְאַרְאֶה אֶת-אֲדֹנָי" וגו'. ובני הגולה (בימי יחזקאל) היו צריכים
לפרט הזה (=לתיאור מפורט במעשה מרכבה)

ע"כ לשון הרמב"ם ז"ל, שם.

*

בידוע הדבר, כי היו גדולים במשך הדורות שבאו בטענות כלפי הרמב"ם ז"ל, על
אשר בספרו "מורה נבוכים" פירש ענייני המצוות שבתורה בביאורים פשוטים
ושכליים כביכול, והרי ביאורם האמתי של מצוות "נָעוּ מִעֲגֻלְתֶּיהָ לֹא תִדַּע"⁷, וכבר
שלמה המלך ע"ה בחוכמתו היה מעיד ואומר "אִמְרֹתַי אֶחָפְזָה, וְהִיא רְחוּקָה מִמֶּנִּי"⁸!
ואם כבר הננו נזקקים להסברים כביכול, הלוא ישנם בידינו ביאורים עמוקים פי
כמה, בדברי הראשונים והמקובלים קדושי עליון, אשר מפיהם אנו חיים?

כמו כן היו גדולים חקרי לב, שעמדו בדעה זו כי רבנו הרמב"ם ז"ל, עם כל ידו
החזקה וגדולתו בממשלת התורה, כנראה לא זכה הרמב"ם ז"ל ל"חכמת האמת"

⁵ ישעיה שם, א-ב.

⁶ שם יג, ב.

⁷ משלי ה, ו. כדרשת חז"ל במדרש תנחומא (תרומה), שאי אתה יודע מתן שכרן של מצוות.

⁸ קהלת ז, כג.

⁹ ראו בספר 'שם הגדולים לחיד"א מערכת הרמב"ם (מם אות קנ) 'הרמב"ם חובר ספר מורה הנבוכים.. ונודע
שיצאו עליו עסיקין באתרא דזקוקין, ואני אומר וכו'. וראו מה שכתב על כך רבנו באורך בספר ההקדמה והפתיחה.

היא חכמת הקבלה¹⁰, שבכל הדורות הייתה נחלת מעטים ביותר מן השרידים אשר ה' קורא, שכוננו ידם בסתר ובצנעה, הרחק מעיני הבריות, מבלי ששלטה בם עיני אנשי הדור, והדברים עברו בקבלה "איש מפי איש".

ואולם בידוע כי רבנו הגאון הקדוש אדמו"ר בעל "אורחות חיים" זי"ע, לא כן עמו. רבנו זצ"ל, בהקדמה ופתיחה הנרחבת והנודעת שחיבר כמבוא לספר אביו הקדוש מרן "בית יעקב" זצ"ל (על ספר בראשית), מגלה זרוע עוזו והולך ומפרט, מתוך בקיאותו החובקת בנגלה ובנסתר, כי הרמב"ם ז"ל, למרות כל מה שנכתב בעניין, היה לו יד ושם אף בחכמה נסתרת זו, וכי היו בידי רבנו הרמב"ם קבלות שונות, אשר מקורם טהור בחוכמת הקבלה.

וכך הולך רבנו בעל "אורחות חיים" זי"ע (שם) ומונה ומביא דוגמאות שונות מתוך ספרי הרמב"ם, הן ב"משנה תורה" והן (בפרט) ב"ספר המורה" שלו – דברים שבכתב, המורים באצבע ומוכיחים כמאה עדים כי בידי הרמב"ם מצויות היו קבלות מקבלות שונות, בביאור ובטעמי המצוות, אלא שכדרכו בקודש ומשום טעמיו הכמוסים, טמנם ברמו בדבריו הקצרים והתמציתיים, בבחינת 'דבש וחלב תחת לשונך'¹¹.

אחת מן הדוגמאות המובהקות שמציין רבנו בדבריו, נוגעת לדברי הרמב"ם ז"ל המובאים למעלה, בעניין "נבואת יחזקאל".

לדעתו הרחבה של רבנו "אורחות חיים" זצ"ל – דבריו הללו של הרמב"ם, בנויים ומיוסדים בהררי קודש, על יסוד חכמת בעלי הקבלה. ולראיה, מצטט רבנו הגדול מדברי ספר "הזוהר הקדוש", שבהם מופיעים הדברים באופן דומה ומזכירים מאד לדברי הרמב"ם, כאשר בזמנו טרם התפשט "ספר הזוהר" ברבים, כידוע.

*

ונעתיק בזאת מדברי ספר "הזוהר הקדוש" הללו, כלשונם הטהור, ולאחריו בתרגום ללה"ק, כדלהלן.

זה לשון ספר "זוהר הקדוש" בספר 'שמות'¹² [=בתרגום ללשון הקודש]

'רבי שמעון פתח לפרש את מאמר הכתוב¹³ "הָיָה הָיָה דבר-ה' אֶל-יְחִזְקָאל בֶּן-בוּזִי הַכֹּהֵן בְּאֶרֶץ כַּשְׁדִּים", והקשה: "הָיָה הָיָה" לשון כפולה זו – בשביל מה היא באה?

¹⁰ בספר שם הגדולים לחיד"א מביא זה שלוננו "כתב מהרח"ו ז"ל ששורשו (של הרמב"ם) מפאה דדיקנא דז"א השמאלית, ולכך לא זכה לחכמת הזוהר עכ"ל. אולם בהמשך מביא חיד"א מספר מגדל עוז שכתב בתחילתו שהרמב"ם בסוף ימיו עסק בקבלה, ולפי דברי הרב מהרח"ו הנזכר יתכן שבסוף ימיו מה שעסק הוא בשימוש איזה שמות הקודש כנראה ממגילת סתרים שמיחסים אותה להרמב"ם והזכירה מהר"ם אלשקר סימן קי"ז ע"ש.

¹¹ שיר השירים ד, יא.

¹² חלק שני, דף ב ע"ב.

¹³ יחזקאל א, ג.

ועוד יש לשאול:

אם יחזקאל היה ציר נאמן לשולחו, שהוא הקב"ה, הכיצד גילה ברבים כל מה שראה (=מעניין מעשה מרכבה וכד')? וכי מי שהמלך מכניסו להיכלו, יש לו רשות לגלות הסודות שראה שם??

ומתרץ רבי שמעון:

מי שרגיל לסבול צער, אף שלפי שעה בא לו איזה צער, הוא סובל משאו ואינו חושש. אבל מי שאינו רגיל בצער, והיה כל ימיו בתענוגים ועידונים, ופתאום בא לו עניין של צער – זהו צער שלם וכואב, ועל זה יש לבכות.

כך ישראל, בעת שירדו למצרים, רגילים היו בצער והיו מלומדים באמונה, שהרי כל ימיו של אותו צדיק יעקב אבינו, היה בצער. ועל כן סבלו בני ישראל את גלות מצרים כראוי. כי ידעו שהקב"ה הוא זה שמייסרם, והוא שמחזיקם באמונה, ולא התייאשו מן הגאולה.

אבל בגלות בבל, היה אז צער שלם לישראל, והיה צער שעליונים ותחתונים בכו עליו (שגם מלאכי מעלה רגילים היו כל יום לקבל שפעם מתוך עבודת הקורבנות, ועתה שנחרב בית המקדש נגרע שפע מזונם), כמו שמצאנו עליונים שבכו ככתוב¹⁴ "הֵן אֲרָאֵלִם צָעְקוּ חֲצָה, מִלְּאֲכֵי שְׁלוֹם מֶרַ יְבָכִיּוֹן", וכן תחתונים בכו עליו דכתיב¹⁵ "עַל-נְהָרוֹת בָּבֶל, שָׁם יִשְׁבְּנוּ גַם-בְּכִינֵנוּ בְּזָכְרֵנוּ אֶת-צִיּוֹן". וכולם בכו על גלות בבל, מה הטעם? לפי שבארץ ישראל הם חיו בתענוגי מלכים כמו שכתוב¹⁶ "בְּנֵי צִיּוֹן הִיָּקְרִים הַמִּסְלָאִים בְּפֹז, אֵיכָה נִחְשְׁבוּ לְנִבְלֵי-חָרֶשׁ וְגו'" (=כלומר, מפני שישראל בארצם היו "איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו" והיו מתענגים על רוב שלום, ופתאום ירדו 'מאיגרא רמה לבירא עמיקתא', ולכן היה אז צערם גדול מאד).

ועתה היו יורדים ישראל בגלות ובריחים על צווארם (=רומז להתגברות הטומאה והקליפות), וידיהם קשורות לאחור. וכאשר נכנסו ישראל בגלות בבל, חשבו שלא יהיה להם קיום לעולם, כי חשבו שהקב"ה עזב אותם חלילה, ולא ישגיח בהם עוד לעולם¹⁷ (=א"ה, ראו גמרא מסכת סנהדרין דף קה ע"א).

ועוד אמר רבי שמעון:

באותה שעה שירדו ישראל בגלות בבל, קרא הקב"ה לכל פמליה שלו, לכל המרכבות הקדושות ולכל המלאכים, וכל מחנות השכינה ושרי מעלה (כולן

¹⁴ ישעיה לג, ז.

¹⁵ תהלים קלז,

¹⁶ איכה ד, ב.

¹⁷

בחינות שונות בין שרי מעלה), ואמר להם: "מה אתם עושים כאן למעלה?
ומה בניי אהוביי הם בגלות בבל, ואתם נמצאים כאן?? קומו ורדו כולכם
לבבל, ואני ארד עמכם! (וגו') ואלו כל המרכבות העליונות של "עולם
הבריאה", שירדו לבבל.

'כשירדו כל אלה לבבל, נפתחו השמים (כמפורש בראש ספר יחזקאל¹⁸ "וַאֲנִי
בְּתוֹךְ-הַגּוֹלָה עַל נְהַר-כְּבָר, נִפְתָּחוּ הַשָּׁמַיִם וַאֲרָאָה מִרְאֹת אֱלֹהִים"), ושרתה
רוח הנבואה הקדושה על יחזקאל וראה את כל המרכבה העליונה. ואמר
להם יחזקאל לישראל, הרי אדונכם הקב"ה נמצא כאן בבבל, וכל צבא
השמים והמרכבות אשר באו לדור ביניכם!

'זהם (=בני ישראל) לא האמינו שבתוך עמקי הגלות והחושך וההסתרה
יתגלו כל כך דברים נפלאים וסודות עליונים, עד שהוצרך יחזקאל לגלות כל
מה שראה, ואמר להם "וַאֲרָא" כך "וַאֲרָא" כך, ואף אם היה מגלה יותר ממה
שגילה - מכל מקום הכול היה לצורך ישראל.

'כיוון ששמעו ישראל כך, שמחו, וכאשר שמעו הדברים מפי יחזקאל הנביא,
שוב לא חשו לכובד הגלות ומרירותה, כי הם ידעו שהקב"ה אינו עוזבם.

ואמר רבי שמעון:

'באותה שעה, שמחו ישראל שמחה שלימה, בגלל סיוע הקב"ה שהיה עמם,
וכל אחד מהם הכניס רצון לבו באהבה גדולה למסור נפשו על קדושת שמו
יתברך, ובשביל זה, גילה יחזקאל מה שגילה."

(=עד כאן - מדברי ה"זוהר הקדוש" שם, מעניין נבואת יחזקאל)

לאור דברים הללו המפורשים ב"זוהר הקדוש", טוען רבנו בעל "אורחות חיים":

ברי הדבר, כי דברי הרמב"ם בספר "המורה" ולפיהם הוצרך יחזקאל הנביא לפרט
לבני בבל את מראה המרכבה ומה ראה, מפני שהשגתם הייתה רחוקה מן המדובר
ומן ההכרח היה כי יפרט לפניהם בדבריו (והמשילם לבני גלות בבל דאז אל "בני
כפר" שלא ראו מעולם את המלך) - דבריו ז"ל הללו עולים "בקנה אחד" עם דברי
"זוהר הקדוש" האמור, שלפיהם "נבואת יחזקאל" הוצרכה לבוא באופן של גילוי
יתר, משום הצורך להראות לבני ישראל כי "עמו-אֲנִי בְּצָרָה"¹⁹, וכי הקב"ה לא
עזבם אלא נמצא יחד עמם ממש בבחינת "שכינתא בגלותא" ובבחינת "בְּכָל-צָרָתָם
- ²⁰לֹא צָר"²¹!

¹⁸ יחזקאל א, א.

¹⁹ תהלים צא, טו.

²⁰ בכתוב 'לא' ובקרי 'לו'.

²¹ ישעיה

ובכן, טוען רבנו, ייסתמו אפוא פיהם של הטוענים ומקטרגים כנגד רבנו הגדול הרמב"ם ז"ל, שלדבריהם פירש את עניין "מעשה מרכבה" באופן מושכל כביכול, שהכול נסוב בכלל על "האופנים והגלגלים, וגרמי שמים". לא מיניה ולא מקצתיה! – טוען רבנו הגדול בעל "אורחות חיים" – שכן אם אכן כך היה כהבנתם הדלה, הכיצד יפרנסו את דברי הרמב"ם, שלפיהם "הוצרך" יחזקאל הנביא בדורו הנמשל ל"בני כפר" לתאר בפניהם באופן מיוחד את עניין "מעשה מרכבה", בניגוד לישעיה הנביא אשר אנשי דורו 'בני מלכים' היו כביכול, והיו נחשבים "בני כרך". וכי מה חסר היה לבני דורו של יחזקאל הנביא, ובאלו מילים תיאר באוזניהם הנביא יחזקאל את גודלו ורוב תפארתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה – אם כפי שכלם והבנתם של הללו בדברי הרמב"ם, כל עניינו של "מעשה מרכבה" מסתכם בחכמה לימודית במעשי שמים – הס כי לא להזכיר!

אלא בוודאי – כך מסיק רבנו בדבריו ז"ל – כל דברי הרמב"ם בעניין, הובנו על ידם שלא כהוגן, אף שכנראה מצא רבנו הרמב"ם לנכון לתאר כל העניין בלשון פשוטה הרחוקה מהשגות אלוקיות, ובשפה שאינה מסגירה דבר – כל זאת משום טעמיו הכמוסים עמו. וכאמור, ביאורו של רבנו בסוגיית "נבואת יחזקאל" (לעומת נבואת ישעיה) יוכיח כי הדברים תואמים ומתאימים בעיקרם לדברי ספר "הזהר הקדוש" בעניין המדובר, כמבואר לעיל.

בשולי הדברים, אי אפשר בעסקנו בדברים הללו העומדים ברומו של עולם, מבלי שיהא בהם משום חיוזוק גדול לרוחם של בני ישראל בכל מקום שהם, כאשר בני ישראל עדיין נאנקים בכל מקומות פזוריהם תחת עול הגלות בהיותם בארץ אויביהם, והרי נוכחים אנו בדברי "הזוהר הקדוש" כאמור, **כי "בְּכָל-צָרָתָם לוֹ צָר", ובכל מקום שגלו ישראל גלתה שכינה עמהם.**

ואלו מצד השני, בעת שהננו משימים למה שאבדנו בעוונותינו בגלות המר עם חורבן בית המקדש – כאשר לפי עדות חז"ל הקדושים הנזכרת נחשבו ישראל שבדור ישעיה הנביא ל"בני כרך" הרואים את המלך תדיר בביתו ולא היה כלל מן החידוש לנביא לתאר עבורם בפרוטרוט עניין גילוי "מעשה מרכבה"(!) לפי שהיו הדברים הללו למרות שגבם ורוממותם מוכרים לא היו חדשים אצלם – עד כדי כך הגיעו השגותיהם של בני אותו הדור! אשר זכה לראות את בית המקדש בתפארתו, כאשר ישראל שרויים על אדמתם ובעבודת בית המקדש שמחו כולם, ועין בעין היו רואים פני שכינה, בעת שבאו לראות ולהיראות בשלוש פעמי רגלינו, וניסים שבבית המקדש היו אצלם כמין תופעה קבועה, שכבר התרגלו להם בני הדור.

"ומעת אבדנו כל אלה" !! כל עיץ תדמע, וכל לשון תקונן מרה!"

&&&&&&&&&&&&&&&

בסיומם של דברים, מעניין לעניין באותו העניין, בכדי לסיים "בדבר טוב", מצווה להביא כאן מדבריו המפליאים והמחודשים של רבנו הקדוש מאיזביצא בעל "מי השלוח" זי"ע, כפי שהובאו בשם קדשו ונתבארו כיד ה' הטובה מפי תלמידו הגדול והמובהק, הוא הגאון הקדוש מלובלין רבנו צדוק הכהן זצ"ל, מדבריו אשר כתב בעניין יחזקאל הנביא וגלות בבל.

וזה לשון קדשו (מועתק מתוך ספרו "פרי צדיק" לחג הסוכות, אות יח), ללא שינוי:

'אכן 'גלות בבל' מרמז, שכל עניין 'הגלות' הם רק לטובת ולישועות ישראל, כמו שהיה בגלות בבל התחלת "יגדיל תורה ויאדיר", ויותר זכו ישראל בבבל (בתורה) ממה שזכו בארץ.

'כי שמעתי מאדומו"ר הקדוש זצללה"ה (=מאיזביצא) שבעת שגלו לבבל, כולם הלכו במר נפש, ויחזקאל הלך בשמחה רבה!"

'היינו מפני שיחזקאל הרגיש אור הקדושה אשר יזריח הקב"ה לישראל בבבל, יותר מבהיותם יושבים על אדמתם. וכן היה, שנתגלה ליחזקאל מה שלא נתגלה לשום נביא וחזזה, כדאיתא ב"זוהר הקדוש" (=כאן הולך רבנו "הכהן" ומעתיק קטע שלם מדברי ה"זוהר הקדוש" כפי שהובא לעיל, מגודל הגילויים שהשיג יחזקאל הנביא בחזיונו, וראיתו בנבואה כי השכינה הקדושה כביכול וכל המרכבה העליונה מצויים עם ישראל בגלותם).

'ושם בבבל התחילה התפשטות ה"דברי תורה שבעל פה", ואמרו חכמינו ז"ל²² "פי רבים בְּנֵי-שׁוּמְמָה מְבִנֵּי בְּעוֹלָה"²³ "הוי, הרבה צדיקים העמידה לי בחורבנה, יותר מצדיקים שהעמידה לי בבניינה!", והרבה גזירות גזרתי עלי וקיימתי וגו' (=ע"כ)

'והכול היה מאנשי כנסת הגדולה, שהיו בבבל. כי כל הגזירות והסייגים שלא נאמר בהם מי עשאם, כולם הם מאנשי כנסת הגדולה שתיקנו לישראל לצורך קדושת ישראל, ביתר שאת ויתר עוז. ומצינו במשנה²⁴ "שמעון הצדיק היה משיירי אנשי כנסת הגדולה, ואמר 'והעמידו תלמידים הרבה, ועשו סייג לתורה". [היינו] שמסרו נפשם להעמיד תלמידים הרבה להרביץ תורה בישראל.

'ומצינו בימי אחשורוש, שהיו בגלות, וקיבלו עליהם התורה שבעל פה מרצונם מצד אהבת הקב"ה, כי כפיית ההר בסיני היה על תורה שבעל פה²⁵

²² מדרש שיר השירים רבה, פרק ד, סימן יא.

²³ ישעיה נד, א.

²⁴ אבות פרק ראשון, משנה ב.

²⁵ מדרש תנחומא, פרשת נח.

שלא רצו לקבל מרצונם כי צריכה יגיעה ולמאוס תענוגי העולם הזה. ואמנם "בגלות" קיבלו עליהם תורה שבעל פה באהבה ובשמחה.

"ומצינו אחר כך (בזמן האמוראים) שכל התורה שבעל פה נתגלה להם בגלות בבל... והגלות בעצמו גרם לישראל להתפשטות התורה הקדושה, כדכתיב²⁶ "פִּי בָרַב חֻכְמָה רַב-פָּעַס" [=היינו] שהרבה 'כעס' גורם להתגלות רוב החכמה"²⁷...

(=ע"כ מדברי קדשו של הגאון הקדוש הכהן זצללה"ה מלובלין, בס'פרי צדיק)

וכנראה שדברים הללו מכוונים בין היתר למאמר הגמרא שבפי חכמינו ז"ל²⁸ "מיום שחרבה בית המקדש, אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה". ובפייט הידוע של י"ג מידות שבו הננו אומרים "העיר הקודש והמחוזות, היו לשמה ולביות... ואין שיויר אלא התורה הזאת!" וכמאמר אחד מגדולי הצדיקים זי"ע, שמכיוון שנשתיירה בידינו התורה הקדושה, ממילא כבר יש בידינו הכול... וכדעת התנא הגדול רבן יוחנן בן זכאי, אשר ביקש מקיסר רומי רק "תן לי יבנה וחכמיה!" שכן זה הוא עיקר עם ישראל, כמאמר הנודע של רב סעדיה גאון ז"ל שטבע את המימרה היסודית "אין אומתנו אומה – אלא בתורתה!"

ויהי רצון שייבנה בית המקדש במהרה בימינו, ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות, ותיגלה ותיראה מלכותו עלינו בעגלא ובזמן קרוב, כן יהי רצון!

²⁶ קהלת ב, יח.

²⁷ מן העניין להעתיק כאן מדברי רבנו יהונתן אייבשיץ זי"ע בספר 'יערות דבש' דרוש ד' בז' אב תק"ד, זז"ל:

'ובאמת עיקר הגלות היא אבדן תורתנו וחכמת ה', ועיקר נחמתנו כי ה' השאיר לנו שריד אשר לא שכחנו זה משך זמן רב מצוותיו ותורתו, במצוות תורה וסופרים ודקדוקי סופרים וחומרות גאונים. כמה אנו חייבים לשבח לה' על נס נפלא כזה, אשר זה זמן אורך הגלות וטלטולים מגוי לגוי, ובכל זאת לא שכחנו תורת אלהינו, ועוד יש תורה תודה לאל בישראל, רק הכול תלוי בנו לחזק ידיים רפות וברכיים כושלות לבל ימוטו...

'דבאמת מה הפסק זו משמש (=של גלות בבל אחר חורבן בית הראשון) לפקוד תוך שבעים שנה, ואחר כך לגלותם? הלא יותר נכון שתהיה הגלות בלי הפסק, עד ירחם ה' עמו ואחרון אחרון נשכר.

'אבל חסדי ה' לא תמו ומה רבו רחמיו, כי הבטיח אותנו לבלתי תשכח תורת אלוהינו מקרבנו, כי היא שלימות נפשנו. וכבר נודע, כי בגלות בית ראשון לרוב עזיבת התורה ולמיעוט תקנות וגדרים מסנהדרין שהיו בימי בית ראשון, כמעט נשכחה התורה מהמוני עם, ובשובם מהגולה לא ידעו ממצוות סוכה ומשמירת שבת שהיא חמישית ליו"ד הדברות, והתערבו בגויי הארצות ולא ידעו איסור חיתון, ובפרטות עם עמון ומואב, כמבואר בספר נחמיה. ואלו התמיד העניין עוד מאה או מאתיים שנה, וקרה לנו הנגזר מאת ה' רוב שמדות ועוצם הטלטול, הייתה נשכחת התורה מכל וכל מבלי זכר כלל. ואם כן היה ח"ו, אבדה תקוותנו והתחיינה העצמות היבשות כשאין עמן תורה ומצוות ה'.

'ולזאת חושב מחשבות לבל יודח נידח מתורתו, כאשר הבטיח לנו, קרבנו לפקודתו בסוף ע' שנה לארץ ישראל, ועודנו חרש ומסגר אלף נביאים קיימים, הם אשר מסרו הדבר לכנסת הגדולה וכן בבית שני רבו המלמדים תורה ברבים, וגדרו גדר וסייגים ומשמרות, וכהנה רבות אשר יד ה' עליהם השכיל לבל תשכח התורה. וכאשר שיערה חוכמתו העליונה כי כבר נעשה התיקון לבל יהיה שכחת התורה, גלה אותנו שנית מעל פני האדמה עבור חטאת ומרי בית הראשון כנ"ל, וברוך שמו אשר עינינו ראינו כי אנו בעו"ה היום בגולה יותר מאלף ות"ר שנה, לא שכחנו מצוות ה' דקדוקי סופרים וחומרי גאונים, והכול מחסד ה' וטובו עלינו'.

(=עכ"ל הגאון הקדוש רבי יהונתן אייבשיץ).

²⁸ גיטין נו, ב.